המצביא בקרב

(המשך מעמוד 5)

שלא יכול היה להסתבך בסיכסוך עם בנות־בריתה של אמריקה. אין כל בטחון שהיה מתאפק באיתה מידה אילו היה המדובר רק בהפרת־שלום מצד ישראל.

בכל זאת אין ספק שפעולה ישראלית טהורה היתה מוצאת הד הרבה יותר חיובי בעולם מאשר הפעולה המשולבת. תחת להיראות כסיכמת האימפריאליזם וכלי־שרת בידי חורשי־מזימות אפלים, היתה ישראל מופיעה בדמות מדינה העומדת על עצמה בדרך של מלחמה מונעת. ובעיקר: נצחונה הצבאי היה הופך חד־משמעי גם בעיני העולם הערבי והעם המצרי.

★ ★ ★

יורשים ללא קרב

ני הרוויח בסופו של דבר במיבצע־סיני? כמה וכמה אפשרות להגיע מסקירה ענינית מני שלבים האישי של אנשים רבים מיי מדרב בדרך. בשורה חדשים נעשו נסיונות קדחתניים, לעתים אף הסטריים, כדי לטשטש את כל הישגונית ההגיוניים.

ברור לגמרי מי לא הרוויח: הבריטים והרפתים. התעלה עברה סופית לידי מצריים, אחרי שסתם הממושכת גרמה נזקים כלכליים עצומים לחתי הדינת. הנאלצו לחזול חזרה על גחנו אל צומת־הדרך הימית החיונית, תוך כניעה מוחלטת וגלויה לעבד אל־נאצר.

התבוסה המחפירה, עם כל גילוי אי־הסרוו הצבאי שליוו אותה, הורידה את שתי המדינות סופית לדרגה של מעצמות ממדרגה שניה.

לא פחות ברור מי הרויחי הסריים הם ישלו ללא קרב את העמדות הבריטיות הסוסת ביתרח. הם הצליחו להשתלט זמנית על ארבע מדינות ערב ות — סעודיה, ירדן, עיראק והלבנון.

★ ★ ★

לא הנשיא יקיר

ד חשבון הישראלי היה קל ות לסוכם מבחינת המטרות המחשי ת שעמדו לנגד עיני מזכנני המיבצע, היה זה כשלון מוחלט אלם הי כמה וכמה תוצאות־לוואי שהמתיקו את דגלולה המרה.

המטרה העיקרית היתה להסיל את גמאל עבד אל־נאצר. לגבי דויד בן־גוריון, היתה זו כמעט שאיפה אישית. הצעיר מקאהיר וה ק מירו לים הסכו מזמן לאו בים איש ים קיצוניים. אך תקופת הזקו ללמד את הצע ר לקח נתבדתה.

המטרה השניה היתה לכבוש את רצ עת־עזה וליישר את הגבול הצבאי עם מצריים לאורך המ בר. מטרה זו לא הושגה.

המטרה השלישית היתה להשמיד את צבא־השדה המצרי. עשרה חודשים אחרי המיבצע היה ברור כי הדבר לא הושג. אם ספג הצבא המצרי מכה קשה, הרי התאושש תוך זמן קצר למדי. לפי כל הדו"חים, נמצא עתה בידי הצבא המצרי הרבה יותר נשק מכל הסוגים מאשר ערב מיבצע־סיני.

ההישג הממשי היחיד — פתיחת הדרך לשיט מאילת — היה מפוקפק וזמני. הדרך נשארה פתוחה כל עוד רצה בכך גמאל עבד אל־נאצר, כל עוד היה מעוניין בשקט. אך שום ערובה מעשית לחופש־השיט לא נשאה בידי ישראל. לכן היה חופש־השיט — וכמוהו השקט הזמני לאורך גבול הרצועה — הישג זמני בלבד.

אם בכל זאת עלה בידי תיעמלני־המיבצע לעורר בלב העם את ההרושה שהמיבצע היה הדאי, הרי נובע הדבר מהישג אחר לגמרי, שאינו נמצא על המפה הגיאוגראפית או הפוליטית, אלא הנפשית. מיבצע־סיני הסיר מן המדינה את הסיוט של השמדה צבאית.

סיוט זה היה, במידה רבה, פרי דמיונה של צמרת המדינה עצמה. היתה זאת היא שיצרה את הרושם כי מל־מת־הקיום של ישראל תוכרע על־ידי כמויות־נשק. המיבצע הוכיח שאין הדבר נכון: כל עוד לא תחול מדסקה חברתית יסודית בעולם הערבי, לא תכרענה שום כמויות־נשק במרחב את הכף נגד ישראל.

בטחון־עצמי חדש זה הוא ההישג האמיתי של המיבצע. כל אדם בישראל הרגיש בו.

★ ★ ★

ניתוח לאחר המוות

ב טחון נפשי זה בעליונות המדינה ובכושרה הצבאי היה מוחשי וקרוב. היא היה בן תשי"ו. המחיר ששולם תמורתו היה רחוק ומופשט. תעבורנה שנים רבות עד שתתגלה חומרתו.

מיבצע־סיני הפך את כל ערביי העולם, על כל עמיהם ומעמדיהם, לאויבים מושבעים של ישראל. הוא הוכיח להם סופית כי ישראל היא שותפה בלתי־נפרדת של המעצמות הקולוניאליות השניאות. הוא כרה תהום בין ישראל לבין כל העולם המתעורר מאינדונזיה ועד מארוקו. הוא הרס סופית את אשליות אי־ההזדהות של המדינה.

זאת היתה התמונה בסוף שנת תשי"ו: ישראל היתה שוב מיבצר מנותק. העולם הערבי סביבה היה עוין יותר מאשר אי־פעם. מלבד בורמה, גאנה ואולי ציילון, היה כל העולם האסיאתי־אפריקאי מאוחד נגדה, יחד עם כל הגוש הסובייטי — שני שלישים של האנושות.

לעומת זה היתה המדינה בטוחה יותר בעצמה. יהדות העולם היתה קשורה אליה יותר מאשר אי־פעם. באמצעות צרפת, היתה לה רגל אחת בדלת האחורית של אירופה. זה היה המימצא של הניתוח־לאחר־המות של מיבצע־סיני.

ד מצביא הגרמני פאול פון־הינדנבורג נשאל פעם על־ידי עתונאי נועז מה האמת בסיפור שלא הוא, המפקד העליון, ניצח את הרוסים בקרב המכריע של טאננברג (1914), אלא קצין־המיבצעים שלו, שהכין את התוכנית הגאונית.

„עזרי הם שנחלו את הנצחון," השיב המצביא הקשיש, בליגלוג מר. „אולם אילו נוצחנו, חס ושלום, הרי הייתי אני נוחל את המפלה!"

זוהי התשובה לכל מי ששראל אם אמנם היה זה משה דיין שניצח במערכת־סיני, או כוחות אלמונים בצה"ל. המנצח היה צבא־ההגנה לישראל. אולם האיש שעמד בראשו, שנשא באחריות, שעיצב את הצבא הזה במו ידיו במשך שנים ארוכות של השפעה אישית מכרעת, זכאי בהחלט כי הנצחון ייזקף על חשבונו.

★ ★ ★

הרגעים הגורליים

צ בא ההגנה הוא גוף מורכב מאד. כל תוכנית עוברת עשרות משרדים. מאות קצינים תורמים לה משהו מנסיונם, מיוזמתם. בסוף התהליך עומדים לרשותו של

במשפחה: עם אבא ואמא

הרמטכ"ל לא רק חישובים מדוייקים, המבוססים על אלף פרטים קטנטנים, אלא גם הרעיונות וההצעות של עוזריו.

אולם אחרי כל אלה, מגיע הרגע הגדול, בו נמצא המפקד לבדו: עליו, ורק עליו, להחליט את ההחלטה. עליו לקבל על עצמו לא רק את האחריות על חייהם של אנשים רבים, אלא גם את האחריות הנושאת בחובה נצח ן או מפלה. שום גורם אינו יכול לפטור את המפקד העליון — רמטכ"ל צה"ל — מן האחריות הזאת. היא כולה שלו.

מעטים האנשים מן החיץ המסוגלים להעריך עד כמה היה מיבצע־סיני, החלק והמהיר, זקוק להכרעות מוקדמות גורליות ונועזות. היה זה הרמטכ"ל שקיבל על אחריותו את ההחלטה לדחות את גיוס המילואים עד לרגע האחרון ממש, כדי לשמור על סודיות המיבצע. אילו היתה מתעוררת תקלה קטנה שבקטנות והכוחות המגוייסים לא היו מגיעים בעוד מועד לנקודות־ההיערכות שלהם, היתה כל האשמה מוטלת על שכמו. אולם ההחלטה היתה נכונה: המילואים הגיעו. גיוס מזורז זה לבדו היה אחד הנצחונות המכריעים של מיבצע־סיני, פרי מסירותם הבלתי־רגילה של המגייסים והמגוייסים כאחד.

לא פחות קשה היתה ההחלטה להצניח את הצנחנים בלב מדבר סיני בערב הראשון של המיבצע, רחוק מן הכוחות שהחלו באותו רגע לזוז על פני הקרקע. אילו היה קורה אסון ליחידה זו, היה בלי כל ספק נזקף על חשבונו של משה דיין — האיש שקיבל על עצמו את האחריות.

גם הפעם הוכחה ההחלטה כנכונה. היא התאימה מאד לאופיו של האוייב.

אוייב רוסי או גרמני היה מניח, מן הסתם, לצנחנים להישאר במדבר השומם, שם לא יכלו לגרום שום נזק ממשי למערך המצרי. אולם המצרים לא יכלו לעמוד בפני הגירוי. הם זרקו נגד הצנחנים את החטיבה המשוריינת שהועקה כתגבורת, הרסו בצורה זו את המערך ההגיוני של כוחותיהם.

אולם נועזת ביותר היתה החלטה פיקודית אחרת: לשלוח את הכוחות המשוריינים לכבישי המדבר, מבלי שכוחות־האוויר המצריים גורשו תחילה מן השמיים. שום מצביא אירופי לא היה מקבל אחריות כזאת על עצמו. משה דיין קיבל אותה — מתוך הערכה נכונה של איכות הטייסים המצריים. כך הורווח זמן יקר, כאשר כל רגע היה שקול בזהב.

★ ★ ★

פוקר במקום שחמט

פ רשן צבאי שווייצי העיר אחרי מיבצע־סיני, כי בארצו היו מעמידים לדין צבאי את מפקדי צה"ל על החלטותיהם שנראו כחסרות־אחריות. היתה זאת הערה נכונה — ואוזילית. במלחמה, דבר הנראה כחוסר־אחריות הוא לעתים קרובות אחראי הרבה יותר מן הדרך השיגרתית, שהיא אחראית רק למראית־עין. השוואת מיבצע־סיני עם מיבצע־סואץ תוכיח זאת בעליל.

המיבצע האנגלי־צרפתי כרע תחת עומס המעמסה של עצמו. המפקדים הבריטיים סירבו לזוז עד אשר יושמד כליל חיל־האויר המצרי, מפני שלמדו בספריהם, כי לא תיתכן נחיתה מן הים, בתוך עויין, ללא שליטה מוחלטת באוויר. אולם הספרים האלה נכתבו על מלחמה בין צבאות משוכללים, כמו נחיתת אייזנהואר בחוף נורמנדיה. לא היה להם כל ערך במלחמה נגד צבא מסוג אחר. הם גרמו לעיכוב המכריע שהמיט אסון על המיבצע כולו. כשזז הצבא, היה זה מאוחר מדי.

פילד־מרשל ברנרד מונטגומרי, מיבצ אל־עלאמיין, התלונן אחרי מיבצע־סואץ כי „שיחקנו שח־מת, כשהיה צורך לשחק פוקר." היתה זאת הערה קלאסית. גדולתו של משה דיין היתה, לעומת זאת, ששיחק פוקר כשהיה צורך לשחק פוקר.

אין זה מוגזם לומר כי מבחינה זו הגיע דיין לרמתם של המצביאים הגדולים בהיסטוריה. כל אלה הבינו כי תורת־המלחמה אינה מדע, כי אם אמנות; לא שח־מת, אלא פוקר. הם לא היססו להשתמש בשיטות של בלוף כדי לערער את שווי־משקל האויב ולהובילו להחלטות מיסעות. הם לא נהגו על פי כללים נוקשים, אלא ידעו להתאים את דרכם לאופיו המיוחד של האוייב המסוים שעמד נגדם, לנצל את חולשותיו המיוחדות, לשים ברגע המכריע את הכל על קלף אחד. לשם כך דרוש אופי מיוחד. למשה דיין יש בדיוק אופי כזה.

לא פעם נמתחה על הרמטכ"ל ביקורת על שהוא מפריז דווקא בתכונות אלה — שהוא מרבה לקבל על עצמו אחריות, מופיע בקו החזית ומתערב בעניינים הנוגעים לקציינים נמוכים יותר, תחת להישאר במטרדו. גם זו ביקורת בלתי־צודקת.

אילו הפך מיבצע־סיני למלחמה בכל החזיתות, היה משה דיין נאלץ בודאי להישאר במשרדו כדי לתאם את הפעולה. הניהול המעשי של הקרבות היה נשאר אז בידי אלופי הפיקודים. אולם כל עוד הצטמצם המיבצע בחזית אחת בלבד, לא היה דבר שמנע בעד הרמטכ"ל מלהתקרב בעצמו לשטח הפעולה כדי להחליט במקום החלטות משניות. כאדם שהבין את הנתונים הפוליטיים והצבאיים יותר מפיקודיו, היה בלי ספק מוכשר יותר להחליט מאשר מפקדי־המשנה.

האחים ברומברגר מספרים בספרם כי הרמטכ"ל נשפט לא מכבר ל־15 ימי־מאסר, על שהשתתף בעצמו, ללא רשות, בסיור קרבי על אדמת סוריה. בארץ מרחפים סיפורים רבים על הרמטכ"ל חובב־הפעולות. תהיה מידת האמת בהם כאשר תהיה — אין ספק כי משה דיין תרם תרומה מכרעת ומקורית לעיצוב דמותו של צה"ל, בכך שהנהיג משטר בו הולך המפקד בראש.

גם זה היה אחד החידושים הגדולים של מיבצע־סיני, חידוש שיש לזקוף על חשבונו חלק ניכר מן ההצלחה. במלחמת־תש"ח הלכו מפקדי־מחלקות, ולעתים גם מפקדי־פלוגות, בראש יחידותיהם. מפקדי הגדודים והחטיבות ישבו במטות קרביים, במרחק־מה מאחורי אזור הפעולות. במיבצע־סיני נעו מפקדי הגדודים והחטיבות, עם כל המטות שלהם, ברכב או ברגל, בתוך יחידותיהם.

היה זה נוהל בעל חשיבות עצומה להצלחת המיבצע. האיש הנע עם יחידתו, שיש לו מגע מידי עם המתרחש מסביבו, מסוגל לקבל על עצמו סיכון ולנצל מיד כל יתרון המתגלה לו, הרבה יותר מאשר אדם הנמצא בעורף. מפקדי־החטיבות שהסתערו בסיני קדימה, כשאפיפה היו לא פעם חשופים, עורפם בלתי־בטוח והשמים מעליהם פתוחים לאוייב — הם היו חניכיו האישיים של משה דיין.

★ ★ ★

מבעד לכוונת הרובה

ב דור המצטיין בממוצע טוב, אך שאין לו כמעט אישים בולטים, בולט משה דיין כאישיות מקורית וברורה. בכך חשים גם אנשים מן החוץ. משה דיין הוא כיום הישראלי השני בפופולריותו בעולם, מיד אחרי דויד בן־גוריון.

מוצאו ותולדות־חייו של „גנרל דיין" סיפקו חומר־רקע לסיפורים רומנטיים בלתי־ספורים עליו בעתונות העולם. כתבים רבים הכריזו עליו כעל הדמות המסמלת את צה"ל, את הדור הצברי כולו. הם צדקו בכך הרבה יותר מאשר תיארו לעצמם.

משה דיין נולד ישר לתוך המלחמה היהודית־ערבית. מלחמה זו היוותה את האקורד הראשון של מנגינת חייו.